

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนมีความรู้สึกที่ผู้อ่านโดยเฉพาะผู้ที่มีความสนใจในโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการของธรรมศาสตร์ หรือในโครงการอื่นที่มีแนวทางคล้ายคลึงกันจะเข้าใจมากถึงแนวทางการบูรณาการหากได้เข้าใจถึงบริบทของการศึกษาที่โครงการฯ ซึ่งมักไม่ได้รับการกล่าวถึงนักในวิทยานิพนธ์ทั่วไป

ผู้เขียนได้เลือกหัวข้อการศึกษาตามวิทยานิพนธ์นี้ในลักษณะเดียวกับนักศึกษาอื่นๆในโครงการนี้ กล่าวคือเลือกหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานความรู้ดั้งเดิม อันได้แก่ปริญาตริทางด้านบัญชีและปริญญาโททางด้านบริหารธุรกิจ และประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา อันได้แก่การเป็นพนักงานในสำนักงานสอบบัญชี และพนักงานสินเชื่อของสถาบันการเงินของต่างประเทศ การดำเนินกิจการธุรกิจของตัวเอง การทำงานเป็นที่ปรึกษาธุรกิจทั้งในงานการวิจัยตลาด กลยุทธ์ธุรกิจ การวางระบบบัญชี การวางระบบควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน การเป็นผู้นำสัมมนา และแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องการตรวจสอบภายในและการตรวจสอบทุจริตกับพนักงานตรวจสอบภายในของบริษัทจำกัดและบริษัทจดทะเบียนจำนวนมาก การมีโอกาสสังเกตปฏิบัติการของผู้บริหารและกรรมการของบริษัทจดทะเบียนต่อประเด็นเรื่องธรรมาภิบาลบริษัทในหลายโอกาส ตลอดจนความสนใจส่วนตัวในเรื่องกลยุทธ์และกระบวนการเจรจาต่อรอง ประสบการณ์เหล่านี้มีอิทธิพลค่อนข้างมากต่อการหล่อหลอมแนวคิดของผู้เขียนในเรื่องธรรมาภิบาลบริษัท และช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจถึงแรงจูงใจของฝ่ายต่างๆในระบบเศรษฐกิจตลอดจนปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางธุรกิจทั้งในมุมที่กว้างและในระดับที่ลึก และทำให้มั่นใจว่าการศึกษาตามวิทยานิพนธ์นี้ได้ดำเนินไปบนเส้นทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงตามควร

อีกไม่นานนักนับแต่ความรู้ในวิทยานิพนธ์นี้จะกลายเป็นสิ่งล้าสมัย ซึ่งควรเป็นสิ่งที่น่ายินดีเนื่องจากแสดงว่า สังคมสามารถผลิตความรู้ใหม่ที่สามารถทดแทนความรู้ดั้งเดิม แต่ก่อนที่จะก้าวไปถึงจุดนั้น อย่างน้อยที่สุดในอนาคตอันใกล้นี้ ผู้อ่านอาจต้องการวิทยานิพนธ์นี้เป็นรากฐานสำหรับการสร้างความรู้ใหม่ ประโยชน์ทางวิชาการที่วิทยานิพนธ์นี้อาจมีอยู่บ้างแยกได้เป็นสองส่วนคือส่วนที่เป็นเนื้อหาความรู้ใหม่ในเรื่องธรรมาภิบาลบริษัท และส่วนที่เป็นญาณวิทยาเชิงบูรณาการ

แนวโน้มที่ปรากฏให้เห็นนับแต่วิกฤติเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเซียตะวันออกที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2540 คือความสนใจของสังคมวิชาการทั่วโลกที่มีต่อเรื่องของธรรมาภิบาลบริษัทที่เพิ่มมากขึ้นอย่างน่าสังเกต ในขณะที่การศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ใกล้เคียงกับสิ่งที่ปรากฏวารสารต่างชาติเฉพาะที่เป็นภาษาอังกฤษรวมสี่ฉบับที่เน้นเนื้อหาในเรื่องนี้และมี

ถึงสามฉบับที่ใช้คำว่าธรรมาภิบาลบริษัทเป็นชื่อวารสาร ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงวารสารประเภทอื่นๆอัน ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ การเงิน การบัญชี และนิติศาสตร์อีกจำนวนมาก และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆซึ่งร่วมนำเสนอบทความเกี่ยวกับธรรมาภิบาลบริษัท ปรากฏการณ์เหล่านี้ นอกจากได้ชี้ให้เห็นผลงานวิชาการในเรื่องนี้ที่ผลิตออกมาเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ยังสะท้อนให้เห็นการขยายตัวของตลาดทุนโลก ที่จำเป็นต้องอาศัยกลไกบางอย่างเพื่อคุ้มครองนักลงทุน ซึ่งตระหนักว่า ธรรมาภิบาลบริษัทเป็นกลไกหนึ่งที่มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์เช่นนั้น อย่างไรก็ตามงานการศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีกวนเวียนอยู่ในแนวคิดดั้งเดิมที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมาภิบาลบริษัทบางประการในบางประเทศได้ แต่ยังไม่สามารถตอบอธิบายปรากฏการณ์ธรรมาภิบาลบริษัทในประเทศต่างๆส่วนใหญ่ในระดับลึกได้ ในขณะเดียวกัน หลักการที่ประกาศใช้กันทั่วไปที่ผ่านมา ซึ่งรวมถึงหลักธรรมาภิบาลบริษัทขององค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศล้วนขาดรากฐานทางทฤษฎี การศึกษาตามวิทยานิพนธ์นี้มุ่งสร้างทฤษฎีใหม่ ซึ่งในที่นี้เรียกว่า “ตรีมิติ” ที่มีความเหมาะสมในการอธิบายปรากฏการณ์ในระดับลึกที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆได้ และจากการเปรียบเทียบกรอบทฤษฎีตามวิทยานิพนธ์นี้กับผลการศึกษาจำนวนมากที่ผ่านมา ยังไม่พบว่ามีความสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีนี้ ยิ่งกว่านั้นยังพบว่า ผลงานวิชาการที่สอดคล้องและสนับสนุนกรอบทฤษฎีนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากทุกขณะ

สำหรับผู้อ่านที่ไม่คุ้นเคยกับงานวิชาการควรตระหนักว่าวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกโดยทั่วไป ซึ่งรวมถึงวิทยานิพนธ์ที่มุ่งที่จะค้นหาองค์ความรู้ในระดับทฤษฎี เพื่อใช้เป็นรากฐานสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติต่อไป วิทยานิพนธ์นี้มีได้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอแนวทางการปรับปรุงหลักปฏิบัติในเรื่องธรรมาภิบาลบริษัทที่สำเร็จรูป อย่างไรก็ตามด้วยประสบการณ์ของการเป็นผู้ปฏิบัติก่อนการศึกษาในโครงการนี้ ผู้เขียนเชื่อว่ากรอบทฤษฎีตรีมิติที่นำเสนอในที่นี้มีความชัดเจนเพียงพอสำหรับการใช้เป็นรากฐานในการพัฒนาเป็นหลักปฏิบัติต่อไป ยิ่งกว่านั้นกรอบทฤษฎีนี้ยังมีข้อที่เป็นประโยชน์ในเรื่องของความยืดหยุ่น ซึ่งให้ความหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของแต่ละประเทศ ภาคธุรกิจและกิจการ เนื่องจากตั้งอยู่บนหลักการที่มีความเป็นสากลสูง ในขณะเดียวกันอาจมีแนวคิดบางส่วนในวิทยานิพนธ์นี้ที่ผู้สนใจอาจนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ในทันที

การศึกษาในโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำหนดให้ผู้ศึกษาต้องใช้ความรู้ในสามสาขาวิชาเป็นอย่างน้อยในการศึกษา แต่ถ้าท่านผู้อ่านได้ติดตามอ่านเนื้อหาวิทยานิพนธ์เล่มนี้พอควรจะพบว่า การศึกษานี้ใช้สาขาวิชาความรู้หลากหลายประเภทมากกว่า

สาม ซึ่งรวมถึงเศรษฐศาสตร์ การเงิน นิติศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา การจัดการ การบัญชี รัฐศาสตร์ และ ประวัติศาสตร์ ผู้เขียนได้พยายามนำเสนอในรูปแบบที่ง่ายสำหรับผู้อ่านทั่วไป ที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ดังกล่าว แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่การนำเสนอและการรักษาเนื้อหาให้มีความกระชับ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่ผู้เขียนอาจพยายามรวบรัดเนื้อหาบางส่วนโดยไม่ได้เจตนา ทำให้ผู้อ่านที่ขาดพื้นฐานความรู้พื้นฐานวิชาเศรษฐศาสตร์และการจัดการอาจรู้สึกวุ่นวายเนื้อหาหลายส่วนของวิทยานิพนธ์ยากเกินกว่าจะเข้าใจ ผู้อ่านที่ต้องการความเข้าใจอย่างสมบูรณ์อาจจำเป็นต้องศึกษาวิชาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

ในขณะที่ผู้เขียนเริ่มเข้าศึกษาที่โครงการฯ หรือแม้แต่ในขณะที่กำลังการศึกษานั้น การศึกษาเชิงบูรณาการยังถูกจัดว่าเป็นแนวทางที่ค่อนข้างใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ต้องเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และบ่อยครั้งที่พบว่าคำวิจารณ์เกิดจากการศึกษาอย่างผิวเผิน ทำให้ผู้ฟังที่ขาดรากฐานการศึกษาในเรื่องนี้สับสนได้ง่าย สิ่งที่มีผลสร้างความประหลาดใจและความสับสนสำหรับนักศึกษาปีหนึ่งของโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ ก็คือตัวกรอบทฤษฎีของการบูรณาการสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน การศึกษาปีที่โครงการฯ จะเน้นรากฐานทางปรัชญาที่หลากหลายและตัวอย่างของปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จิตวิทยา และเทคโนโลยี ซึ่งนำไปสู่การเกิดปรากฏการณ์ทั้งหลายตลอดจนตัวอย่างของกรอบทฤษฎีเชิงบูรณาการจำนวนหนึ่ง แต่การศึกษาความรู้เหล่านี้แม้จะช่วยให้เห็นข้อจำกัดของญาณวิทยาแขนงต่างๆ และย้ำความจำเป็นของการบูรณาการในการค้นหาความจริง แต่มิได้นำเสนอข้อสรุปกรอบทฤษฎีอเนกประสงค์ที่อาจหยิบยืมมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกประเด็นและสถานการณ์โดยทันที สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมเพิ่มความอึดอัดสำหรับนักศึกษาที่กระหายในคำตอบ

สำหรับนักศึกษารุ่นที่สี่ เราจะคุ้นเคยกับยกประเด็นสำหรับการถกเถียงของนักศึกษาร่วมชั้นที่ว่า แนวทางการบูรณาการที่ถูกต้องนั้นควรอยู่ในรูปแบบของวิธีการเข้าถึงสิ่งที่ผสมผสานแบบเบ็ดเสร็จคล้ายดังเช่นการชิมน้ำสลัด หรือเป็นการรับรู้รสชาติองค์ประกอบแต่ละส่วน ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักถึงรสชาติรวมอย่างเช่นการรับประทานสลัดผลไม้ หรือว่าคล้ายกับการประสานความรู้ของกลุ่มคนตามอดคัลล่าข้าง จวบจนเมื่อการศึกษาเสร็จสิ้น ความชัดเจนในกรอบทฤษฎีการบูรณาการจึงปรากฏให้เห็นต่อผู้ที่ศึกษา เป็นที่น่าเสียดายว่านักศึกษานหลายคนไม่อาจศึกษาจนบรรลุถึงขั้นนั้น ด้วยสาเหตุที่แตกต่างกัน แต่ก็ไม่ถึงว่าเป็นเรื่องที่ผิดปกติสำหรับการศึกษาชั้นปริญญาเอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาเชิงบูรณาการที่ไม่มีกรอบทฤษฎีอเนกประสงค์สำหรับการวิเคราะห์ที่ศึกษาดังเช่นแขนงวิชาอื่น เช่น เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก และวิทยาศาสตร์อีก

หลายๆสาขา ทำให้นักศึกษาของโครงการฯต้องค้นหากรอบทฤษฎีการบูรณาการขึ้นมาเอง ซึ่งนับเป็นภาระงานส่วนที่หนักกว่าการศึกษาชั้นปริญญาเอกสาขาอื่นที่มีกรอบทฤษฎีสำเร็จรูปรองรับอยู่แล้ว หลังจากการศึกษาในส่วนที่เป็นวิทยานิพนธ์ได้เริ่มต้นขึ้นและการกำหนดขอบเขตการศึกษาและหน่วยของการศึกษามีความชัดเจนเพียงพอ กรอบทฤษฎีการบูรณาการจึงเริ่มปรากฏให้เห็น ในขณะที่เดียวกันนักศึกษายังมักพบว่า เขาจำเป็นต้องมีความสามารถรังสรรค์กรอบทฤษฎีใหม่ขึ้นที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับการตอบโจทย์พร้อมกันไปด้วย ซึ่งนับเป็นสาเหตุสำคัญที่อาจารย์ผู้บรรยายไม่อาจตอบสนองความต้องการของนักศึกษาได้ระยะปีแรกของการศึกษาได้มากเท่าที่ต้องการ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับนักศึกษาปีแรกที่ยังคงรู้สึกสับสน ในขณะเดียวกันปัญหาดังกล่าวไม่อาจถือว่าเป็นความผิดหรือแม้แต่ความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้บรรยายตามปรัชญาของการศึกษาชั้นปริญญาเอก ซึ่งนักศึกษามีหน้าที่ค้นหาความรู้ที่ต้องการเอง โดยอาจารย์มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ

เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาเพิ่มเติมบนเส้นทางที่ถูกต้องกรอบทฤษฎีการบูรณาการจะเริ่มชัดเจนขึ้นตามลำดับ แต่ในขณะที่ความสับสนในกรอบทฤษฎีการบูรณาการเริ่มคลี่คลายไป ภาระในการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของกรอบทฤษฎีนั้นก็เพิ่มขึ้นทดแทน ซึ่งบ่อยครั้งการพิสูจน์เช่นนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายนัก แต่การค้นหาและพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของกรอบทฤษฎีบูรณาการเป็นภาระที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์และเวลาสำหรับการใคร่ครวญพอสมควร โดยเฉพาะหากเป็นการศึกษาหัวข้อที่มีความเป็นพลวัตสูงหรือกำลังอยู่ในความสนใจของนักวิชาการต่างประเทศจำนวนมาก ตัวอย่างเช่นงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเทศจีนและอินเดียตลอดจนหัวข้อของวิทยานิพนธ์นี้ งานอ่านจะเพิ่มเป็นทวีคูณ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของกรอบทฤษฎีที่อิงอยู่กับหลายสาขาวิชา และมีอีกในหลายกรณีที่การพิสูจน์จบลงพร้อมกับข้อค้นพบที่ว่า กรอบทฤษฎีที่ใช้มีข้อบกพร่องหรือมีความไม่ชัดเจน ทำให้ต้องมีการปรับปรุงกรอบในอีกหลายรอบ แต่เมื่อกรอบทฤษฎีมีความชัดเจนและน่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับการใช้งาน งานการพิสูจน์ข้อสมมุติฐานก็ติดตามมาในทันที เนื่องจากทางมหาวิทยาลัยกำหนดหลักสูตรให้ศึกษาสำเร็จภายในห้าปี โดยถือว่าโครงการฯนี้มีไว้สำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ในหัวข้อวิทยานิพนธ์มากแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากนักสำหรับการค้นหาหัวข้อการศึกษาและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แต่เท่าที่ผ่านมานักศึกษาส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาห้าปีเต็มในการศึกษา เนื่องจากแม้นักศึกษามักมีประสบการณ์ในหัวข้อที่ศึกษามากพอแล้วแต่กรอบทฤษฎีบูรณาการที่กว้างมักนำไปสู่การเปิดประเด็นและการค้นหาข้อมูลอื่นๆที่นักศึกษาไม่มีความคุ้นเคยมาก่อนด้วยเสมอ ด้วยเหตุนี้งานของนักศึกษาโครงการฯนี้ต้องรวบรวมตัวแปรจำนวนมากที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และพบว่ามิจมีความยากลำบากกว่าการศึกษาปริญญาเอกที่เน้น

แนวทางของสาขาวิชาเดียว ซึ่งมักมีจำนวนตัวแปรสำหรับการศึกษาที่น้อยกว่ามาก

นักศึกษาของโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการมีโอกาสทราบถึงบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ล่วงหน้าน้อยกว่า 30 วัน ดังนั้นจึงไม่มีเวลาค้นคว้าหาคำตอบแบบฉาบฉวยหรือสำเร็จรูปล่วงหน้าสำหรับคำถาม และการเผชิญกับคำถามที่คาดไม่ถึงที่ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของวิทยานิพนธ์ในระหว่างการสอบคือสิ่งที่นักศึกษาปริญญาเอกทั้งหลาย โดยเฉพาะที่โครงการฯ ควรหวั่นเกรงเป็นที่สุด ด้วยเหตุนี้การค้นหาคำตอบของกระบวนการศึกษาทั้งหมดจึงเป็นงานหลักของนักศึกษาทุกคนที่ไม่อาจผิดพลาดหรือตกหล่น แต่ประเด็นที่มักเป็นอุปสรรคของการศึกษาในแนวทางเชิงบูรณาการไม่ว่าจะเป็นที่ธรรมชาติและน่าเชื่อว่าแม้แต่ในมหาวิทยาลัยอื่นที่มีโครงการลักษณะเดียวกันก็คือ การขาดเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้อันนำไปสู่การค้นหาคำตอบของกระบวนการศึกษาและการกลั่นกรองความคิด ในขณะที่การศึกษาด้านสาขาวิชาเดียวนั้นมักเปิดโอกาสให้นักศึกษามีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กันเอง แต่การศึกษาในกรอบบูรณาการนั้นยึดเอาตัวประเด็นการศึกษาเป็นที่ตั้งและใช้กรอบการศึกษาที่แตกต่างกันมาก โอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักศึกษาในโครงการฯ จึงมีไม่มากนัก

ทางออกของปัญหาก็คือนักศึกษาในโครงการฯ นี้จะต้องขยายขอบเขตการอ่านในสาขาวิชาต่างๆ ให้มาก แม้จะอยู่นอกขอบเขตการศึกษาที่ตั้งไว้แต่เดิมก็ตาม เพื่อมีโอกาสทดสอบกรอบทฤษฎีกับแนวคิดและงานวิจัยในสาขาวิชาอื่นทั้งหลาย นอกจากนั้นยังอาจต้องอาศัยกิจกรรมทางวิชาการอื่นๆ ด้วยเหตุนี้การศึกษาด้านแนวทางบูรณาการที่มีคุณภาพนั้นในท้ายที่สุดจึงมักจบลงด้วยการใช้องค์ความรู้ที่มากกว่าสามเสมอ จำนวนเอกสารอ้างอิงท้ายเล่มของวิทยานิพนธ์นี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความพยายามดังกล่าว แต่การค้นคว้าเช่นนี้มีผลอย่างมากต่อความสมบูรณ์และมั่นคงของกรอบทฤษฎีสำหรับการพัฒนาต่อไปทั้งในแง่ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ ความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ว่าการศึกษาลักษณะเช่นนี้เหมาะสำหรับบุคคลที่ชอบอ่าน คิด และเขียน มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตของการเป็นนักวิจัย และสามารถละทิ้งงานประจำอื่นๆ อย่างน้อยที่สุดสำหรับช่วงระยะที่ทำการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันการศึกษาเช่นนี้หากสำเร็จมักนำไปสู่ความรู้ใหม่ทั้งในส่วนที่เป็นกรอบทฤษฎีและในส่วนที่เป็นเนื้อหาของประเด็นการศึกษาควบคู่กันไปเสมอ สิ่งนี้นักศึกษาจะได้ติดตัวไปหลังจากการศึกษาที่อยู่นอกเหนือจากเนื้อหาความรู้ที่ศึกษาก็คือกรอบการศึกษาที่กว้างขวางและการตระหนักถึงข้อจำกัดของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แน่ใจว่าขั้นตอนและข้อสรุปนี้เป็นความคิดส่วนตัวของผู้เขียนที่เกิดจากการศึกษาตามวิทยานิพนธ์นี้เพียงกรณีเดียวเท่านั้น ผู้เขียนย่อมมีอาจอ้างว่าการศึกษาด้านบูรณาการอื่นๆ จำเป็นต้องเป็นไปตามครรลองนี้เสมอ

แม้กระนั้นก็ตามผู้เขียนเชื่อว่า ขั้นตอนงานการศึกษาเหล่านั้นไม่ควรที่จะแตกต่างจากนี้มากนัก เมื่อการศึกษาในแนวทางบูรณาการมีมากขึ้นในอนาคต การศึกษาในแนวทางนี้อาจมีความชัดเจนกว่าเท่าที่เป็นมา

การเข้ามาศึกษาในชั้นปริญญาเอกทั่วไปมักทำให้ผู้เข้ามาศึกษามักตกอยู่ในเผชิญกับสถานการณ์แรงกดดันเนื่องจากมีค่าเสียโอกาสที่สูงจากการต้องละทิ้งงานประจำและบางคนอาจมีความรู้สึกต้องเสียหน้าตาหากล้มเหลว ในขณะที่ความเสียดายก็สูงเช่นเดียวกันหากจะพิจารณาจากสัดส่วนจำนวนนักศึกษาที่ล้มเหลวไม่จบการศึกษา โดยยังไม่พิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในการศึกษา ซึ่งนับเป็นเงินจำนวนมาก โดยแรงกดดันดังกล่าวมักจะแปรตามอายุและตำแหน่งงานของนักศึกษา ก่อนการเข้าศึกษาตลอดจนระดับความรู้สึกยึดติดของตัวผู้ศึกษาในการมีปริญญาเอกซึ่งมักแตกต่างกันไป ดังนั้นในภาพรวมแล้วงานการศึกษาชั้นปริญญาเอกมักจะมีเดิมพันสูงกว่างานวิจัยทั่วไปหรือการศึกษาอื่นๆ แต่ในขณะเดียวกันงานการศึกษาชั้นปริญญาเอกซึ่งรวมถึงงานการศึกษานี้ต้องเผชิญอุปสรรคในลักษณะเดียวกับงานการวิจัยอื่นๆ กล่าวคือไม่อาจหลีกเลี่ยงของ Murphy ที่ว่าสิ่งใดที่มีโอกาสผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย ก็มักเกิดขึ้นเสมอ แม้ได้ทำงานอย่างมีสติและใช้ความระมัดระวังแล้วก็ตาม ดังนั้นอันสืบเนื่องของการศึกษาในชั้นปริญญาเอก นอกเหนือจากการได้ความรู้แล้วก็คือการช่วยฝึกให้นักศึกษามีโอกาสทดสอบความสามารถและข้อจำกัดตัวเอง

ปัจจัยที่มีส่วนช่วยสำหรับการศึกษาที่โครงการฯจึงประกอบด้วย สติปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการอ่านภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ พื้นฐานความรู้ดั้งเดิม และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อศึกษา ความอดทนที่ไม่มีขีดจำกัด ความเชื่อมั่นตัวเอง พอประมาณแต่ในขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นพอที่จะปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษา อีกทั้งมีความมุ่งมั่นที่มากล้นแต่ก็พร้อมยอมรับความผิดพลาดเพื่อเริ่มต้นใหม่ เป็นคนที่มองโลกในแง่ดี ท่ามกลางอุปสรรคและทุมเททำงานหนักตลอดระยะเวลาการศึกษาและพร้อมยอมรับกับความเสี่ยงสำหรับความสูญเปล่าของเวลาหลายปีที่อาจเกิดขึ้นได้ การยึดมั่นในจริยธรรมทางการศึกษา และการมีจริยธรรมโดยรวม ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมธรรมศาสตร์ที่นักศึกษาใหม่มักมองข้าม และบ่อยครั้งกลายเป็นประเด็นปัญหาอย่างคาดไม่ถึง แต่คงไม่ใช่เรื่องที่ย่านักที่จะพบคนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนดังกล่าว และผู้เขียนแน่ใจว่าตนเองมิได้มีคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วน แต่ผู้ที่ขาดคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อเป็นอย่างมากนั้นคงต้องใคร่ครวญอย่างรอบคอบก่อนเข้าศึกษาในโครงการฯ

สิ่งที่ควรสังเกตก็คือความลุ่มหลงในวิชาการและความกระหายที่จะค้นหาความจริง
อย่างไม่หยุดหย่อน ตลอดจนความสามารถในการฟัง แยกแยะเหตุผล และได้แย้ง นั่นมีส่วนช่วย
เพิ่มคุณภาพของการศึกษาชั้นปริญญาเอกอยู่บ้าง ส่วนนิสัยการชอบสอนคนอื่นหรือลำพังการ
กระหายที่จะมีภาพพจน์นักวิชาการนั้นแม้ว่าเชื่อว่าเป็นประโยชน์สำหรับอาชีพการสอนหนังสือ
แต่ผู้เขียนไม่แน่ใจว่าสิ่งเหล่านี้ควรเป็นเหตุผลเพียงพอสำหรับการดิ้นรนเพื่อศึกษาระดับปริญญา
เอก ดังที่มักเคยได้ยินได้ฟังบ่อยครั้ง เนื่องจากภาระการศึกษาระดับปริญญาเอกโดยทั่วไปและ
เฉพาะอย่างยิ่งที่ธรรมศาสตร์นั้นมีมากและออกจะไม่คุ้มค่าสำหรับการใช้เป็นหนทางเพื่อ
สนองตอบนิสัยส่วนตัวหรือความต้องการที่ฉาบฉวย ความมุ่งมั่นที่ตั้งอยู่บนความพร้อมหลายๆ
ประการข้างต้นคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้นักศึกษาสามารถเผชิญกับภาระงานและความตึงเครียด
เป็นระยะติดต่อกันหลายปี ปัจจุบันที่เกือบนานหลายชั่วต้นบางสิ่งทดแทนกันได้บางอย่างระดับแต่ไม่
ทั้งหมด ผู้เขียนมิเชื่อว่าประเด็นเหล่านี้เป็นเรื่องใหม่ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยนำเสนอ หากแต่ต้องการย้ำ
ให้ผู้สนใจได้ตระหนักถึงความสำคัญ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ในตัวเองเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า การศึกษาครั้ง
นี้มีปัจจัยเกือบนานที่มีมากกว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรค แม้ประเภทปัจจัยทั้งสองด้านคงมีมากเกินกว่า
ที่อาจบรรยายได้ครบถ้วนในที่นี้ เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าอุปสรรค
สำคัญที่สุดของการศึกษาค้นคว้าอยู่ที่ความซับซ้อนของประเด็นการศึกษา ซึ่งไม่น่าสงสัยว่าคือหนึ่ง
ในสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้วงการวิชาการที่ผ่านมาขาดหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลบริษัทที่เป็นที่
ยอมรับกันทั่วไป และคงเป็นเหตุผลเดียวกันที่ทำให้การศึกษาค้นคว้าใช้เวลาที่ยาวนานและต้องการ
การทุ่มเทมากที่สุดจากผู้เขียนเท่าที่เคยประสบมา

ในขณะที่ความหลากหลายของสาขาวิชาที่นำไปสู่ความสมบูรณ์ของการอธิบาย
ปรากฏการณ์ แต่ความจำเป็นของการบูรณาการสาขาวิชาที่หลากหลายต้องการคุณสมบัติพิเศษ
บางอย่างจากสถาบันการศึกษาที่แตกต่างจากการศึกษาที่เน้นสาขาวิชาเดียว แต่ด้วยจากรากฐาน
ที่ยาวนานนับแต่ ศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ท่านผู้ประศาสน์การ ผู้เชื่อและสนับสนุน
แนวทางการศึกษาที่เชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อดีต
อธิการบดีผู้สร้างบรรทัดฐานเสรีภาพทางวิชาการและการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดใน
ธรรมศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตอธิการบดีอีกท่านหนึ่ง ผู้วางรากฐาน
ธรรมศาสตร์ยุคใหม่ทั้งในแง่โครงสร้างพื้นฐานทางวัตถุ ความเป็นเลิศทางวิชาการ การปลูกฝัง
ค่านิยมทางด้านจริยธรรมและการรับใช้สังคม และนอกจากนั้นยังมีเหล่าคณาจารย์ในอดีตที่ได้
ทุ่มเทสร้างสมวัฒนธรรมความเป็นธรรมศาสตร์คุณความดีของท่านเหล่านี้นับเป็นคุณูปการที่

สำคัญยิ่งต่อบรรยากาศการศึกษาภายในธรรมศาสตร์ ที่ช่วยป้องกันไม่ให้สมาชิกของสังคม ธรรมศาสตร์ ที่แม้จะเน้นคุณภาพทางวิชาการเพียงใด แต่ไม่มีความถือดีในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งจน ปฏิเสธแนวทางของสาขาวิชาอื่น ดังที่มักเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยชั้นนำของสหรัฐฯ ดังนั้นแม้จะมีข้อ อุปสรรคในฐานะที่เป็นโครงการใหม่และการขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างอันเป็น ลักษณะปกติของมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งต้องใช้เวลาในการปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งยังมีข้อจำกัดใน เรื่องเวลาของอาจารย์ทั้งหลายเนื่องจากภาระหน้าที่ทั้งในมหาวิทยาลัยในฐานะผู้บรรยายและดูแล งานวิจัยและภายนอกมหาวิทยาลัยในฐานะของผู้นำทางความคิด ตลอดจนอุปสรรคอื่นๆที่ เกี่ยวเนื่องกับกระแสนิยมที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมและวงการศึกษามากขึ้นตามลำดับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังคงมีความพร้อมในแง่ความเข้มแข็งทางวิชาการของเหล่าคณาจารย์ ภาวะความเป็นผู้นำของผู้บริหารโครงการฯ เจ้าหน้าที่ซึ่งพร้อมทุ่มเททำงาน และบรรยากาศทาง วิชาการที่เอื้อสำหรับการศึกษาที่จำต้องอาศัยการบูรณาการสาขาวิชาต่างๆเข้าด้วยกัน องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การศึกษาหัวข้อที่ซับซ้อนทั้งหลายสำเร็จลง ได้

ยิ่งอุปสรรคและความยากลำบากในการศึกษามีมาก ยิ่งสะท้อนให้เห็นคุณูปการของ ปัจจัยที่เกื้อหนุน บุคคลที่มีส่วนสำคัญที่สุดในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือรอง ศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ ณ อยุธยา ศิริประชัย อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ซึ่งเป็นผู้เปิดให้ผู้เขียนได้เห็นองค์ ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์สถาบันและทฤษฎีกิจการ ตลอดจนแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ หลากหลาย ซึ่งกลายมาเป็นรากฐานสำคัญของการสานต่อความรู้ทฤษฎีตรีมิติในวิทยานิพนธ์นี้ ในขณะที่เดียวกันท่านก็ยังทำหน้าที่อีกหลายอย่าง ซึ่งรวมถึงเป็นผู้ที่ชี้ให้เห็นแง่มุมใหม่ๆที่ถูก มองข้าม กระตุ้นเตือน และเป็นผู้ให้ทัศนะการมองโลกในแง่ดีในยามที่ผู้เขียนอ่อนล้า ทดทาน ความคิดและเตือนสติ ในยามที่ผู้เขียนมีความห้าวหาญจนหมิ่นเหม่ต่อความผิดพลาด ท่าน อาจารย์สมบุญได้กรุณาตรวจทานร่างวิทยานิพนธ์และบทความ และชี้ให้เห็นความผิดพลาดของ ผู้เขียนที่ไม่น่าให้อภัยนัก ตลอดระยะเวลาการศึกษาของผู้เขียนท่านอาจารย์สมบุญได้แสดงตน ของผู้มีจริยธรรมอันควรของการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่อาจยึดถือเป็นแบบอย่างได้อีกท่าน หนึ่ง ซึ่งมีได้เป็นบทบาทที่รักษาได้ง่ายนักในสังคมไทยที่ยังคงเต็มไปด้วยอวิชชาและการละเลย คุณค่าของวิชาการและนักวิชาการ ตลอดจนกระแสนิยมที่เชื่องวาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ปกติ อดีตกรรมการโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการและอาจารย์ประจำคณะ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ได้แสดงให้เห็นความชัดเจนในกรอบ ทฤษฎีและญาณวิทยาและสามารถแสดงให้เห็นแนวทางของนักปราชญ์ของโลกเพื่อผลักดันให้

นักศึกษาพยายามยกระดับมาตรฐานการศึกษา แม้ผลงานของผู้เขียนยังคงมีมาตรฐานที่ห่างไกลจากนักปราชญ์เหล่านั้น แต่ต้องถือว่าท่านอาจารย์กิตติศักดิ์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่ช่วยทำให้กรอบคิดในวิทยานิพนธ์นี้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น และ ดร. อุบลวรรณ ภวกานันท์ อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ช่วยให้ผู้เขียนเข้าถึงแนวคิดเรื่องค่านิยมทางวัฒนธรรม อันเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งของวิทยานิพนธ์นี้ นอกจากนั้นยังช่วยชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของผู้เขียน ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงวิทยานิพนธ์ในหลายแง่มุม อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่านแม้มีภาระงานประจำที่มากเกินกว่าที่รับได้อยู่แล้ว แต่ยังได้กรุณารับหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คงไม่อาจสำเร็จลงได้หากขาดการสนับสนุนจากรองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา รณเกียรติ ผู้อำนวยการโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์นันทนาได้แสดงบทบาทในหลายโอกาสในการประสานงานทั้งภายนอกและภายในมหาวิทยาลัยเพื่อแก้ไขปัญหาหลายอย่างที่คาดไม่ถึงในขั้นตอนของการศึกษานี้ ด้วยความที่โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการไม่มีอาจารย์ประจำเหมือนดังเช่นคณะหรือแผนกวิชาอื่น ทำให้การประสานงานกับท่านอาจารย์และหน่วยงานทั้งหลายเป็นงานที่สำคัญ ซึ่งต้องการความละเอียดอ่อนและการใส่ใจเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งโครงการนี้ยังใหม่สำหรับประเทศไทยและแม้แต่สำหรับคณาจารย์ทั้งหลายของมหาวิทยาลัย ทำให้ยังคงมีขั้นตอนการปฏิบัติหลายประเด็นที่ไม่ชัดเจนและปรากฏเป็นอุปสรรคได้อย่างคาดไม่ถึง ซึ่งต้องอาศัยความสุ่มรอบคอบ ความอดทน การมองโลกในแง่ดี และภาวะความเป็นผู้นำเพื่อให้บรรลุถึงคุณภาพทางวิชาการ ชื่อเสียงของโครงการฯและมหาวิทยาลัยโดยรวม ซึ่งท่านอาจารย์นันทนาได้พิสูจน์ให้ผู้เขียนเห็นคุณสมบัติเหล่านี้อย่างเพียบพร้อมในหลายโอกาส ตลอดเวลาของการศึกษาของผู้เขียนท่านอาจารย์นันทนาไม่เคยปฏิเสธการขอร้องของนักศึกษาทั้งหลาย ในกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาและชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และไม่เคยลังเลในการเตือนสตินักศึกษาในการกระทำที่ให้ผลตรงข้าม ความต้องการที่จะเห็นสังคมที่ดีขึ้นได้สะท้อนให้เห็นตลอดเวลาการทำงานของท่านอาจารย์นันทนาจึงมิได้มีบทบาทน้อยกว่าอาจารย์ที่ปรึกษาท่านใดในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมด้วยการสนับสนุนของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล รองผู้อำนวยการโครงการฯและอาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่โครงการฯที่พร้อมช่วยเหลือทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ลุล่วงไปได้

ผู้ที่มิมีบทบาทสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้เขียนในธรรมศาสตร์คือ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวินัย ภรณวลัย อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ผู้เป็นครูของผู้เขียนสำหรับการค้นหาแนวทางปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานที่มั่นคงในการ
สร้างสติ สมาธิ และวิวัฒนาการทางจิตวิญญาณ นำไปสู่การสังเคราะห์แนวคิดหลายอย่างใน
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกจากนั้นผู้เขียนยังได้รับความสนับสนุนอย่างมากและบ่อยครั้งจาก นายชาติ
จันทนียิงยง ผู้ช่วยเลขาธิการอาวูโส สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาด
หลักทรัพย์ ผู้ซึ่งไม่เคยปฏิเสธการร้องขอของผู้เขียน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังได้รับคำแนะนำทาง
วิชาการที่มีค่าอย่างยิ่งจาก ดร.พิมาน ลิ้มปยยอม อาจารย์ประจำ สถาบันบริหารธุรกิจศศินทร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ดร. อารยะ
ปรีชาเมตตา ทั้งสองท่านดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และ รองศาสตราจารย์ ดร. จวีร์วรรณ ประจวบเหมาะ อดีตอาจารย์ประจำคณะ
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร. ไพรัช ถิ่นธานี
กรรมการโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ และอาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ให้คำแนะนำที่มีค่าอย่างยิ่งในหลายโอกาส ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย
พันธุ์เสน อดีตอาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ อดีตผู้อำนวยการและผู้อำนวยการก่อตั้งของ
โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งคณบดี คณะ
เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ท่านอาจารย์อภิชัยเป็นผู้ที่แสดงความเชื่อมั่นและให้การ
สนับสนุนผู้เขียนตลอดเวลาที่ท่านดำรงตำแหน่งที่โครงการฯ นอกจากนั้นการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังได้รับ
การอุดหนุนทางการเงินจาก โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย และสถาบันกรรมการบริษัทไทยในความเชื่อเพื่อให้เข้าร่วมสังเกตการณ์การสัมมนาหลักสูตร
กรรมการตรวจสอบ ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพัญญา ภูวนิมิตรกุล อดีตผู้อำนวยการ
โครงการปริญญาโททางการเงิน และอาจารย์ประจำคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สำหรับความอนุเคราะห์

ในขณะเดียวกันประเด็นที่ไม่อาจมองข้ามก็คือ งานการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและ
กรรมการบริษัทจดทะเบียนของไทยนั้นจัดเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ยากลำบากสำหรับงานวิจัยทั่วไป
เนื่องจากผู้บริหารและกรรมการบริษัทจดทะเบียนมักมีภาระหน้าที่มาก แต่ในขณะเดียวกันมักตก
เป็นเป้าหมายของการเก็บข้อมูลของงานวิจัยจำนวนมาก และ ไม่อาจตอบแบบสอบถามได้หมดทุก
ราย แต่งานการศึกษานี้สำเร็จลงได้เนื่องจากผู้บริหารและกรรมการจำนวนหนึ่งมองเห็น
ความสำคัญของการช่วยการศึกษา ความสำคัญของการศึกษาระดับปริญญาเอกของ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนคุณค่าของเงินภาษีอากรของประเทศที่ใช้ในการอุดหนุน การศึกษานี้ ท่านเหล่านั้นได้ยอมสละเวลาที่มีค่าในการกรอกข้อมูลตอบแบบสอบถาม หลายท่าน เมื่อพึงได้พบแบบสอบถามหลังจากการเดินทางกลับจากต่างประเทศยังได้ให้ความกรุณาติดต่อ สอบถามเข้ามาที่โครงการฯ พร้อมแสดงความประสงค์ที่จะให้ข้อมูล โดยบริษัทจดทะเบียนที่ได้ให้ ความอนุเคราะห์ข้อมูลได้ปรากฏชื่ออยู่ในผนวก ค ข้างท้ายวิทยานิพนธ์นี้ และในขณะเดียวกันยังมี อีกหลายบริษัทที่มีความประสงค์ที่จะให้ข้อมูล แต่ติดขัดด้วยปัญหาต่างๆ และมีได้ปรากฏชื่อในที่นี้ การยอมเสียสละเวลาตอบแบบสอบถามนี้ หรือเพียงการแสดงเจตนาที่จะให้ข้อมูลย่อมแสดงให้เห็นกุศลจิตและคุณสมบัติของการมีธรรมาภิบาลในตัวเองอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณ ท่านทั้งหลายมา ณ โอกาสนี้ ในขณะที่ข้อบกพร่องทั้งหมดของวิทยานิพนธ์นี้ที่เชื่อว่ามี แม้จะได้ พยายามที่จะค้นหาและแก้ไขแล้วก็ตาม ควรตกเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนผู้เดียวเท่านั้น

สุรศักดิ์ ไชยธนกิจ

25 เมษายน 2549